

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหา และความคิดเห็นของผู้อ่านที่มีต่อเนื้อหาเกี่ยวกับ โหราศาสตร์การเมืองในหนังสือพิมพ์ไทยรายวันเชิงปริมาณ” ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัย คือ เพื่อศึกษาวิเคราะห์การนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทยรายวันเชิงปริมาณ ว่ามี จำนวนขึ้นข่าว ปริมาณพื้นที่ และรูปแบบการนำเสนออย่างไร เพื่อศึกษาทิศทางการนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองในหนังสือพิมพ์ไทยรายวันเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาความคิดเห็นและ ความเชื่อที่มีต่อเนื้อหาโหราศาสตร์การเมืองของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ไทยรายวันเชิงปริมาณและเพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของผู้อ่านหนังสือพิมพ์รายวัน

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการข้อมูลทั้งสองด้าน คือ ด้านผู้ส่งสาร ซึ่งเป็นผู้ผลิตเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองในของหนังสือพิมพ์รายวัน และด้านผู้รับสาร ได้แก่ ความคิดเห็นต่อเนื้อหาโหราศาสตร์ของผู้อ่านมาใช้ศึกษา โดยผู้วิจัยดำเนินวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน

ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันเชิงปริมาณ 3 ฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์และหนังสือพิมพ์ข่าวสด ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2549 ถึง 1 ตุลาคม 2550 รวมระยะเวลา 1 ปี ทั้งนี้ จะศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองจากหนังสือพิมพ์ รายวันทั้ง 3 ฉบับรวมทั้งสิ้น 46 ชิ้น ที่ปรากฏในรูปแบบ ข่าว บทความสัมภาษณ์หรือสื่อบุคคลพิเศษ บทความแสดงความคิดเห็นหรือสื่อบุคคลหน้า1 และภาพข่าว

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ศึกษาความคิดเห็นและความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ของผู้อ่าน กลุ่มตัวอย่างที่อ่านเนื้อหาโหราศาสตร์การเมือง จากหนังสือพิมพ์ไทยรายวันเป็นประจำและต่อเนื่องมากกว่า 1 ปีขึ้นไป โดยการหาตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) และผสมกับวิธี Snowball จำนวนตัวอย่าง 13 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ ซึ่งผลการศึกษาค้นพบดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหา

1. สรุปผลการศึกษา และการวิเคราะห์ ปริมาณ ความถี่ และรูปแบบการนำเสนอเนื้อหา โหราศาสตร์การเมืองในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ และหนังสือพิมพ์ข่าวสด

จากผลการศึกษาพบว่าเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองมีปริมาณการเสนอจากจำนวน 46 ชิ้น มีพื้นที่ทั้งหมด 2319.11 ตารางนิ้ว สำหรับพื้นที่นำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันทั้งสามฉบับ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีพื้นที่ จำนวน 905.13 ตารางนิ้ว หนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีพื้นที่ จำนวน 733.58 ตารางนิ้ว และหนังสือพิมพ์ข่าวสด มีพื้นที่ 680.4 ตารางนิ้ว เมื่อเปรียบเทียบปริมาณมีพื้นที่ของแนวคิดหลักในหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะพบว่าปริมาณพื้นที่ของแนวคิดหลักเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมือง ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีปริมาณพื้นที่ของแนวคิดหลักสูงสุด คือ จำนวน 616.33 ตารางนิ้ว รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ จำนวน 461.86 ตารางนิ้ว และหนังสือพิมพ์ข่าวสด มีปริมาณพื้นที่ของแนวคิดหลัก น้อยที่สุดคือ จำนวน 368.31 ตารางนิ้ว

สำหรับปริมาณการเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองทั้งหมดเมื่อพิจารณาตามรูปแบบการนำเสนอแล้ว พบว่า มีการนำเสนอในรูปแบบ บทความแสดงความคิดเห็นหรือสื่อบทนำ 1 มากที่สุดคือ 658.23 ตารางนิ้ว รองลงมาคือ บทความสัมภาษณ์และสื่อบทนำพิเศษ 629.68 ตารางนิ้ว ข่าว มีปริมาณการนำเสนอ จำนวน 616.93 ตารางนิ้ว และ รูปภาพมีการนำเสนอ น้อยที่สุดคือ 414.27 ตารางนิ้ว ส่วนปริมาณพื้นที่แนวคิดหลักของการนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองที่ปรากฏในรูปแบบ ข่าว บทความสัมภาษณ์หรือสื่อบทนำพิเศษ และบทความแสดงความคิดเห็นหรือสื่อบทนำ 1 มีปริมาณพื้นที่ ของเนื้อหาแนวคิดหลักด้านโหราศาสตร์การเมืองเมื่อพิจารณาตามแนวคิดหลักแล้ว พบว่า การนำเสนอเนื้อหาแนวคิดหลักคำทำนายเหตุการณ์ทางการเมืองมีการนำเสนอ มากที่สุดคือ 736.80 ตารางนิ้ว รองลงมาคือการนำเสนอเนื้อหาแนวคิดหลักต่อยอดความแม่นยำและการนำเสนอเนื้อหาอื่น ๆ 517.62 ตารางนิ้ว สำหรับ การนำเสนอเนื้อหาแนวคิดหลักคำทำนายดวงชะตาของบุคคล น้อยที่สุดคือ 192.08 ตารางนิ้ว

สำหรับปริมาณพื้นที่แนวคิดหลักของการนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองที่ปรากฏในรูปแบบ ข่าว บทความสัมภาษณ์หรือสื่อบทนำพิเศษ และบทความแสดงความคิดเห็นหรือสื่อบทนำ 1 มีปริมาณพื้นที่ 1446.50 ตารางนิ้ว มีปริมาณพื้นที่แนวคิดหลักเมื่อพิจารณาตามรูปแบบการนำเสนอแล้ว พบว่า มีการนำเสนอในรูปแบบ บทความสัมภาษณ์หรือสื่อบทนำพิเศษ

มากที่สุดคือ 521 ตารางนิ้ว รองลงมาคือ การนำเสนอในรูปแบบ บทความแสดงความคิดเห็น หรือสื่อบริการหน้าจำนวน 469.42 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 32.45 และการนำเสนอในรูปแบบ ข่าวมีการนำเสนอน้อยที่สุดคือ 456.08 ตารางนิ้ว

ส่วนเนื้อหาการทำนายเหตุการณ์ทางการเมืองมีรูปแบบในการนำเสนอในรูปแบบของ บทความสัมภาษณ์และสื่อบริการพิเศษมากที่สุด จำนวน 495.91 ตารางนิ้ว รองลงมาคือ การนำเสนอในรูปแบบของข่าว มีจำนวน 176.02 ตารางนิ้ว 9 และถัดมาคือ การนำเสนอในรูปแบบของบทความแสดงความคิดเห็น มีจำนวน 64.87 ตารางนิ้ว สำหรับการนำเสนอเนื้อหาการทำนายดวงชะตาของบุคคล ที่เกี่ยวข้องทางการเมืองมีการนำเสนอในรูปแบบของข่าว จำนวน 124.38 ตารางนิ้ว รองลงมาคือ การนำเสนอในรูปแบบของบทความแสดงความคิดเห็นมี จำนวน 42.61 ตารางนิ้ว และถัดมาคือ การนำเสนอในรูปแบบของบทความสัมภาษณ์และสื่อบริการพิเศษ มีจำนวน 25.09 ตารางนิ้ว และการนำเสนอเนื้อหาต่อยอดความแม่นยำและการนำเสนอเนื้อหาอื่น ๆ ที่มีการนำเสนอในรูปแบบของบทความแสดงความคิดเห็นมากที่สุด จำนวน 355.94 ตารางนิ้ว รองลงมาคือ การนำเสนอในรูปแบบของข่าว มีจำนวน 155.68 ตารางนิ้ว และบทความสัมภาษณ์และสื่อบริการพิเศษไม่มีการนำเสนอ

2. สรุปผลการศึกษา และการวิเคราะห์ ทิศทางการนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์ การเมืองในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ และหนังสือพิมพ์ข่าวสด

สำหรับทิศทางในการเนื้อหาการทำนายเหตุการณ์ทางการเมืองมีการนำเสนอเนื้อหา ด้านโหราศาสตร์การเมืองในเชิงลบ มากที่สุด คือ 856.36 ตารางนิ้ว รองลงมาคือ การนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองในเชิงบวก จำนวน 48.99 ตารางนิ้ว และการนำเสนอเนื้อหา ด้านโหราศาสตร์การเมืองที่เป็นกลาง มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 27.13 ตารางนิ้ว แต่เมื่อเปรียบเทียบ พบว่าเนื้อหาการทำนายเหตุการณ์ทางการเมืองมีการนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองในเชิงลบมากที่สุด รองลงมาคือ การนำเสนอเนื้อหาการทำนายดวงชะตาของบุคคล ที่เกี่ยวข้องทางการเมือง และการนำเสนอเนื้อหาต่อยอดความแม่นยำและการนำเสนอเนื้อหาอื่น ๆ มีการนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองในเชิงลบน้อยที่สุด

สำหรับการนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองในเชิงบวก พบว่าการทำนาย เหตุการณ์ทางการเมือง มีการนำเสนอมากที่สุด รองลงมาคือ การนำเสนอเนื้อหาการทำนายดวงชะตาของ บุคคลที่เกี่ยวข้องทางการเมือง และเนื้อหาข่าวต่าง ๆ ของโหราและหมอดู โดยไม่มีการทำนายดวง ชะตามีการนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองในเชิงลบน้อยที่สุด

ส่วนการนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองในเชิงเป็นกลางพบว่าการนำเสนอเนื้อหาตอกย้ำความแม่นยำและการนำเสนอเนื้อหาอื่น ๆ มีนำเสนอมากที่สุด รองลงมาคือการนำเสนอเนื้อหาตอกย้ำความแม่นยำของโหรและหมอดูเกี่ยวกับคำทำนายเหตุการณ์ทางการเมือง และการนำเสนอเนื้อหาตอกย้ำความแม่นยำของโหรเกี่ยวกับการทำนายดวงของบุคคลที่เกี่ยวข้องทางการเมือง มีการนำเสนอในเชิงเป็นกลางน้อยที่สุด

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. สรุปผลการศึกษาความคิดเห็นด้านความเชื่อและพฤติกรรมของผู้อ่าน

จากผลการศึกษา ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของผู้ให้ข้อมูล พบว่าผู้ที่เชื่อเรื่องโหราศาสตร์ มีความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องเชื่อไว้ก็ไม่เสียหาย ไม่เชื่อก็ไม่ลบหลู่ อีกทั้งยังติดตามและมีความรู้เรื่องโหราศาสตร์อยู่ก่อนแล้ว สำหรับผู้ที่ไม่เชื่อเรื่องโหราศาสตร์และคำทำนายดวงชะตาบ้านเมืองมีความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องการหลอกลวงไม่มีแม่นยำ อีกทั้งการทำนายทำนายดวงชะตาบ้านเมือง เป็นการทำนายในภาพรวม ไม่ได้เจาะจงทำนายดวงชะตาของตนเองโดยตรงจึงไม่เชื่อถือ และยังคงมีความคิดเห็นว่าเป็นเรื่อง การทำนายทางการเมือง มีเรื่องของผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง

ในส่วนของอิทธิพลของโหราศาสตร์ต่อสภาพสังคมไทย ผู้ที่เชื่อว่าเรื่องมีโหราศาสตร์มีอิทธิพลต่อสภาพสังคมไทย มีความคิดเห็นว่าคุณคนไทยส่วนใหญ่มีเชื่อเรื่องโหราศาสตร์มาตั้งแต่โบราณ และเรื่องโหราศาสตร์ก็คู่กับสังคมไทยมาตลอด เมื่อเกิดความไม่แน่นอน คนไทยมักจะใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือในการทำนายอนาคต เพื่อความสบายใจหรือใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิต สำหรับผู้ที่ไม่เชื่อเรื่องโหราศาสตร์นั้นให้เหตุผลว่าการทำนายการเมืองของหมอดูนั้นเป็นสร้างกระแสความโด่งดังเพื่อหวังผลทางธุรกิจ

สำหรับอิทธิพลของโหราศาสตร์ต่อการบริหารประเทศของรัฐบาล ผู้ที่เชื่อว่าเรื่องโหราศาสตร์การเมือง อาจจะมีอิทธิพลในด้านของจิตใจ และความรู้สึก เหมือนกับเป็นกระตุ่นเตือน หรือ ชี้้นำให้นายกรัฐมนตรีนำคำทำนายไปปฏิบัติตาม หากว่าอิทธิพลของคำทำนายมากจะถูกนำมาใช้ในการบริหารงานมาก ขึ้นอยู่กับนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรีหรือผู้นำทางการเมืองว่ามีความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์มากแค่ไหน ถ้ามีเชื่อมากก็อาจมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตามคำทำนายสูงตามไปด้วย ส่วนผู้ที่ไม่เชื่อว่าโหราศาสตร์นั้นมีอิทธิพลต่อการบริหารประเทศของรัฐบาล

นั้น มีความคิดเห็นว่า ผู้บริหารมีเหตุผลและวางแผนการทำงานไว้แล้ว คำทำนายที่ออกมาอาจไม่ได้เป็นจริง และความเชื่อทางโหราศาสตร์นั้นเป็นเรื่องงมงาย

ในส่วนบทบาทของโหราศาสตร์การเมืองในอนาคตนั้น ผู้ที่เชื่อว่าในอนาคตโหราศาสตร์การเมืองมองว่าโหราศาสตร์ยังคงมีบทบาทในสังคมไทยต่อไปเรื่อย ๆ เนื่องจากโหราศาสตร์ เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลานานและคนไทยก็ผูกพันกับความเชื่อเหล่านี้ ส่วน ผู้ที่เชื่อว่าในอนาคตโหราศาสตร์การเมืองจะมีบทบาทในสังคมไทยมากขึ้นให้เหตุผลว่า เนื่องจากสถานการณ์ที่ไม่มีความแน่นอนทางการเมืองและเกิดความไม่แน่นอนในชีวิต ดังนั้น คนเราจึงต้องพึ่งโหราศาสตร์ในการทำนายอนาคตและใช้เป็นเครื่องมือในการบรรเทาทุกข์ สำหรับผู้ที่เชื่อว่าในอนาคตโหราศาสตร์การเมืองจะมีบทบาทในสังคมไทยน้อยลง มีความคิดเห็นว่า คนรุ่นใหม่ในสังคมจะมีเหตุผลมากขึ้นจึงไม่เชื่อเรื่องโหราศาสตร์อีกต่อไป

สำหรับความเชื่อและความวิตกกังวลต่อคำทำนายดวงชะตาบ้านเมือง ผู้ที่ไม่เชื่อคำทำนายทางการเมือง มีความคิดเห็นว่า คำทำนายดวงชะตาบ้านเมืองในทางไม่ดีแล้ว ไม่ได้ทำให้วิตกกังวลใจต่อคำทำนายทางการเมืองตาอย่างใด เนื่องจากไม่เชื่อว่าไม่เกิดเหตุการณ์ตามคำทำนาย และการทำนายทางการเมืองเป็นการทำนายในภาพรวมที่ไม่ได้มีผลกระทบต่อตัวเองโดยตรงจึงรู้สึกเฉย ๆ และไม่ได้มีความวิตกกังวลใด ๆ แต่มีผู้ไม่เชื่อคำทำนายทางการเมือง เมื่อได้อ่านคำทำนายในทางไม่ดี กลับรู้สึกแสบและรู้สึกกังวลใจไปกับคำทำนาย ขัดแย้งกับความคิดเห็นของตัวเองที่บอกว่าที่ไม่เชื่อคำทำนาย

ในส่วนอิทธิพลของโหราศาสตร์ต่อการตัดสินใจทางการเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่า ผู้ที่เชื่อว่า คำทำนายทางการเมืองของโหรไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง ให้เหตุผลว่า พฤติกรรมทางการเมืองและการตัดสินใจทางการเมืองนั้น เกิดจากการตัดสินใจด้วยตนเองไม่เกี่ยวข้องกับการทำนายของโหรและหมอดู สำหรับคนที่เชื่อว่า คำทำนายทางการเมืองของโหรมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ให้เหตุผล การทำนายทางการเมืองของโหรและหมอดู เป็นปัจจัยหนึ่งในการตัดสินใจเลือก หรือสนับสนุนนักการเมืองหรือพรรคการเมือง

สำหรับอิทธิพลของโหราศาสตร์การเมืองต่อการตัดสินใจในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การทำธุรกิจ การลงทุนและการใช้จ่าย พบว่า ผู้ที่เชื่อว่าคำทำนายทางการเมืองของโหรไม่มีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจในด้านการทำธุรกิจ การลงทุนหรือการใช้จ่าย ส่วนใหญ่มีให้เหตุผล ว่า เรื่องการใช้ชีวิตหรือการลงทุนทางธุรกิจนั้นส่วนมากจะวิเคราะห์ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงการทำนายทางการเมืองและเศรษฐกิจนั้นไม่ได้ใช้คำทำนายจากโหราศาสตร์มาตัดสินใจในการใช้ชีวิต สำหรับคน

ที่เชื่อว่า คำทำนายทางการเมืองของโหรมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในด้านการทำธุรกิจ การลงทุน หรือการใช้จ่าย ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าคำทำนายการเมืองและเศรษฐกิจนั้นกระทบต่อตนเอง ในเรื่องการทำมาหากิน ทั้งเรื่องกลัวยอดขายลดลง กลัวตกราน หรือลูกค้าลดลง และยังมีอิทธิพล ในการทำให้บุคคลใช้จ่ายอย่างประหยัดมากขึ้นด้วย

ในส่วนอิทธิพลของโหราศาสตร์การเมืองต่อการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน ผู้ที่เชื่อว่า คำทำนายทางการเมืองของโหรไม่มีอิทธิพลต่อการกำหนดการเดินทางท่องเที่ยว หรือการตัดสินใจ ในการเดินทางไปในที่ต่าง ๆ มีความคิดเห็นว่า เป็นการทำนายในภาพรวมไม่ได้เอาชีวิตไปผูกติด และไม่ได้มีผลต่อการเดินทาง สำหรับคนที่เชื่อว่า คำทำนายทางการเมืองของโหรมีอิทธิพลต่อ การกำหนดการเดินทางท่องเที่ยวหรือการตัดสินใจในการเดินทางไปในที่ต่าง ๆ มีความคิดเห็นว่า คำทำนายนั้นมีผลในเรื่องของการตัดสินใจให้ระมัดระวังตัวในการเดินทางเพิ่มมากขึ้นถึงแม้จะ ไม่ได้มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเดินทางก็ตาม แต่บุคคลที่มีเชื่อคำทำนายใน ระดับสูงก็จะไม่เดินทางไปในสถานที่ที่ทำนายว่าจะเกิดเหตุการณ์ไม่ดีหรือหลีกเลี่ยงและเปลี่ยน กำหนดการเดินทางตามที่โหรหรือหมอดูแนะนำ

อภิปรายผลการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้หยิบยกผลการศึกษา 2 ส่วนได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา โหราศาสตร์การเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันเชิงปริมาณ และผลการศึกษาการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กลุ่มผู้อ่านที่อ่านเนื้อหา โหราศาสตร์การเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันเชิงปริมาณ มาอภิปรายและขยายผลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษาและนำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์หาข้อสรุปทางการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหาโหราศาสตร์การเมือง

จากผลการศึกษาพบว่าเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองมีปริมาณการเสนอ จำนวน 46 ชิ้น มีพื้นที่ทั้งหมด 2319.11 ตารางนิ้ว มีปริมาณพื้นที่ของแนวคิดหลักเนื้อหาด้านโหราศาสตร์ การเมืองทั้งหมดคือ 1446.50 ตารางนิ้ว

จะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์ได้ให้ความสำคัญกับการนำเสนอเนื้อหาการทำนาย เหตุการณ์ทางการเมืองมากที่สุด 736.80 ตารางนิ้ว แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการนำเสนอเนื้อหา ทำนายดวงชะตาของบุคคลถึงแม้จะมีการนำเสนอที่น้อยที่สุดแต่การนำเสนอการทำนายดวงชะตา

พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร กลับมากกว่า พลเอกสนธิ บุญรัตกลิน ประธานคมช. และพลเอกสุรยุทธ์ ที่เป็นนายกรัฐมนตรี ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ในประเด็นนี้ว่าเนื่องจากในช่วงปีที่ผ่านมาเกิดสภาวะความไม่แน่นอนทางการเมือง ทั้งในเรื่องการปฏิวัติ รัฐประหาร การร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หรือแม้แต่การเลือกตั้งทั่วไป หลังจากถูกยึดอำนาจพันตำรวจโททักษิณ อาศัยอยู่ต่างประเทศโดยตลอด และยังไม่ได้เดินทางกลับมาประเทศไทย ซึ่งกระแสความต้องการอยากรู้ว่า ทักษิณจะกลับประเทศเมื่อไหร่ จะได้กลับมาหรือไม่ ถ้ากลับมาแล้วจะเป็นใหญ่ได้อีกไหม มีออกมาเป็นจำนวนมาก ดังนั้นหนังสือพิมพ์จึงนำเสนอเนื้อหาโหราศาสตร์การเมืองเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้อ่าน ที่อยากล่วงรู้เหตุการณ์ในอนาคต และความเป็นไปที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลที่เป็นนที่สนใจของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีในเรื่องข้อมูลข่าวสารมีประโยชน์ในเรื่องการสนองต่อความอยากรู้อยากเห็นของบุคคล

ส่วนรูปแบบ และหน้าที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับ ผู้วิจัยพบว่า การนำเสนอรูปแบบข่าวจะมีลักษณะการนำเสนอเนื้อหาการทำนายเหตุการณ์ การทำนายบุคคลและเนื้อหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องนั้น จะปรากฏในรูปแบบข่าวโหราศาสตร์การเมืองต่อเนื่องจากข่าวพาดหัว หน้า 1 ซึ่งจะพาดหัวข่าวเป็นข่าวการเมือง รูปแบบพาดหัวข่าวโหราศาสตร์ การเมือง ซึ่งจะนำเสนอข่าวการเมืองมาก่อน หลังจากนั้นจึงเสนอเนื้อหาทำนายทางการเมืองเชื่อมโยงกับเนื้อหาข่าวการเมืองที่นำเสนอก่อนหน้านี้ และรูปแบบการพาดหัวข่าวเรื่องโหราศาสตร์การเมือง และเนื้อหาจะเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองทั้งหมด

หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับ จะมีการนำเสนอรูปแบบของบทความสัมภาษณ์หรือสัปดาห์พิเศษในหน้า 1 และหน้าพิเศษ โดยมีการนำเสนอบทสัมภาษณ์ของโหรและหมอดูชื่อดังต่าง ๆ ในเรื่องโหราศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในวาระพิเศษช่วงปีใหม่ ช่วงสงกรานต์ หรือเทศกาลสำคัญ ๆ สำหรับการนำเสนอรูปแบบบทความแสดงความคิดเห็นหรือสัปดาห์หน้า 1 จะมีการนำเสนอในหน้า 1 หรือที่เรียกว่า สัปดาห์หน้า 1 โดยมีการนำเสนอเนื้อหาในหน้าใน โดยการจับประเด็นที่เด่นๆที่อยู่กระแสข่าวมานำเสนอ ซึ่งในหนังสือพิมพ์ ทั้ง 3 ฉบับ ผู้วิจัยพบว่าหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับจะมีการนำเสนอเนื้อหาโหราศาสตร์การเมืองในวาระพิเศษ เช่น ช่วงปีใหม่ ช่วงสงกรานต์และวาระที่มีเหตุการณ์สำคัญ ๆ ทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องแนวคิดที่ว่า หนังสือพิมพ์มักจะนำเสนอ ข่าวหรือเรื่องราวที่อยู่ในความสนใจผู้อ่าน และ ตอบสนองความต้องการของผู้อ่าน ในช่วงเวลานั้น ๆ ผู้อ่านที่เป็นกลุ่มเป้าหมายกำลังสนใจในเรื่องใดมากที่สุด เรื่องราวนั้นก็ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์เป็นสำคัญ

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาเหตุการณ์ในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ไทยรายวันทั้ง 3 ฉบับ ข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นไปตามแนวคิดเรื่องความสำคัญของหน้า 1 ที่อธิบายถึงเรื่องการเลือกเนื้อหาที่น่าสนใจไว้ในหน้าหนึ่งก่อนเพื่อเรียกความสนใจของคนอ่าน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันเชิงปริมาณ มักนำเสนอจะข่าวที่คนสนใจไว้ในพาดหัวข่าว หนังสือพิมพ์ไทยรายวันทั้ง 3 ฉบับ ได้ให้ความสำคัญในการนำเสนอเนื้อหาโหราศาสตร์การเมืองเห็นได้จากการนำเสนอข่าว หน้า 1 มีการพาดหัวข่าวใหญ่ จำนวนถึง 14 ครั้ง สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง การพาดหัวข่าว เป็นวิธีหนึ่งซึ่งหนังสือพิมพ์ใช้ดึงดูดความสนใจ จากผู้อ่านทั้งนี้เพราะหัวข่าวเป็นส่วนสำคัญของข่าวที่บอกจุดเด่น หรือสาระสำคัญของข่าว และทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจติดตามข่าวนั้นต่อไป หนังสือพิมพ์เองเป็นก็เป็นธุรกิจซึ่งมุ่งแสวงหากำไร และต้องแข่งขันทางการค้า หัวข่าวทุกหัวข่าวที่ปรากฏในหน้าหนึ่งจึงมุ่งความสะดุดตา สร้างความตื่นเต้น เร้าอารมณ์ เพื่อให้ขายหนังสือพิมพ์ได้มากที่สุด ผู้วิจัยยังพบอีกว่า หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับ มักจะมีการใช้แหล่งข่าวซ้ำ ๆ เนื้อหาด້าย ๆ กันคือจะมีการกล่าวถึงเรื่องเดิม ๆ หรือข้อความเดิม ๆ

สำหรับทิศทางในการนำเสนอเนื้อหาโหราศาสตร์การเมืองมีการนำเสนอเนื้อหาในเชิงลบมากที่สุดรองลงมาคือ การนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองในเชิงบวก และการนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองที่เป็นกลาง มีจำนวนน้อยที่สุด ผลการศึกษาดังกล่าวเป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน ว่าสื่อมักนำเสนอข่าวในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก เช่น การนำเสนอข่าวหายนะ ข่าวปล้นฆ่า เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนิตา แสนคำ ว่า ในหนังสือพิมพ์รายวันเชิงปริมาณมีแนวโน้มการนำเสนอข่าวมุ่งเสนอเนื้อหาเชิงลบมากกว่าเชิงบวก ซึ่ง หนังสือพิมพ์รายวันเชิงปริมาณมีนโยบายให้ผู้อ่านพักสมองและเพื่อความบันเทิง จึงมุ่งเสนอเนื้อหาที่ผู้อ่านจะได้รับความพึงพอใจทันที ซึ่งหนังสือพิมพ์รายวันทั่วไปรายงานข่าวหนักและข่าวเบาคละกันไป โดยรายงานข่าวเบาเป็นอันดับหนึ่ง แล้วตามด้วยข่าวหนัก และเมื่อพิจารณาภาพรวม ธนิตา พบว่า หนังสือพิมพ์เน้นการรายงานข่าวประเภทเรื่องเร้าอารมณ์มากกว่าเนื้อหาข่าวประเภทอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้มีประโยชน์ต่อผู้อ่านมากนัก เช่นเดียวกับกับการนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองซึ่งมีการนำเสนอในเชิงลบและไม่ได้มีสาระประโยชน์ต่อผู้อ่านมากนัก เช่นกัน

2. การศึกษาความคิดเห็นด้านความเชื่อและพฤติกรรมของผู้อ่าน

จากการศึกษาพบว่าคนไทยยังความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์อยู่เป็นจำนวนมากและเชื่อว่าโหราศาสตร์นั้นมีอิทธิพลต่อสภาพสังคมไทย สืบเนื่องจาก คนไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์มาตั้งแต่โบราณ และเรื่องโหราศาสตร์นั้นก็คู่กับสังคมไทยมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งเมื่อเหตุการณ์หรือเกิดความไม่แน่นอน เช่น เกิดเหตุการณ์วิกฤตทางการเมืองหรือเรื่องชีวิตส่วนตัว คนไทยมักจะใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือในการทำนายอนาคต เพื่อความสบายใจหรือใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของ นวฤทธิ เอิบอิม ที่กล่าวถึงบทบาทและอิทธิพลของโหราศาสตร์ที่มีต่อบุคคลว่า การดำเนินชีวิตของคนไทยนั้นมีความเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์อยู่มาก ทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งประชาชนยังเชื่อกันว่าโหราศาสตร์สามารถบอกถึงผลดี ผลร้ายที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ พิเชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์ ในเรื่องอิทธิพลของโหราศาสตร์การเมืองที่มีต่อบุคคลว่า สำหรับคนไทยยังมีเหตุการณ์ที่ไม่มั่นคง หรือเหตุการณ์การเมืองที่ไม่แน่นอนเกิดขึ้นจะเห็นได้ว่าประชาชนส่วนที่มีความเชื่อ เกี่ยวกับโหราศาสตร์ได้ใช้โหราศาสตร์เพื่อเป็นเครื่องมือในการบรรเทาทุกข์

สำหรับการทำงานในหนังสือพิมพ์ ผู้ให้ข้อมูลเชื่อว่าอิทธิพลของโหราศาสตร์กับการบริหารงานของรัฐบาล จะมีอิทธิพลในด้านของจิตใจ และความรู้สึก เหมือนกับเป็นกระดุนเดือนหรือชี้หน้าให้นายกรัฐมนตรีนำคำทำนายไปปฏิบัติตาม อีกทั้งยังพบว่า การที่จะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้น จะขึ้นอยู่กับว่านายกรัฐมนตรี หรือผู้นำทางการเมืองมีความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์มากขนาดไหน ถ้ามีความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ในระดับสูงก็จะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตามคำทำนายสูงตามไปด้วยนั้น จากแนวคิดดังกล่าว สอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของหนังสือพิมพ์ที่มีอิทธิพลสามารถโน้มน้าวจิตใจ และความเชื่อของปัจเจกบุคคลนั้นได้ด้วยข้อมูล หรือเนื้อหาคำทำนายที่นำเสนอไป การเสนอความเห็นที่สอดคล้องกับความเชื่อของคนจะทำให้คนเชื่อถือในข่าวนั้นมากกว่า จึงมีอิทธิพลต่อความคิดของประชาชน

ถึงแม้ว่าคนไทยมีความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์อยู่เป็นจำนวนมากและเชื่อว่าโหราศาสตร์นั้นมีอิทธิพลต่อสภาพสังคมไทย อีกทั้งยังเชื่อว่าอิทธิพลของโหราศาสตร์กับการบริหารงานของรัฐบาล จะมีอิทธิพลในด้านของจิตใจ และความรู้สึก แต่สำหรับความเชื่อและความวิตกกังวลต่อคำทำนายดวงชะตาบ้านเมืองผู้วิจัยกลับพบว่าส่วนใหญ่ของคนที่อ่านเนื้อหาโหราศาสตร์การเมืองในเชิงลบจากหนังสือพิมพ์ ไม่เชื่อคำทำนายที่ออกมา และไม่ได้มีความวิตก

กังวลใด ๆ เพราะว่าการทำนายทางการเมืองเป็นการทำนายในภาพรวมไม่ได้มีผลกระทบโดยตรงต่อตัวผู้อ่าน ถึงแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะมีความคิดเห็นว่าคำทำนายทางการเมืองของโหร และหมอดูนั้นไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองเนื่องจากว่าพฤติกรรมทางการเมือง และการตัดสินใจทางการเมืองนั้น เกิดจากการตัดสินใจด้วยตนเองไม่เกี่ยวข้องกับทำนายของโหร และหมอดู แต่ก็มีความคิดเห็นที่แย้งกันของคนที่มีความเชื่อในโหราศาสตร์ในระดับสูงที่เชื่อว่าคำทำนายทางการเมืองของโหรและหมอดู มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมือง หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นคือใช้ทำนายทางการเมืองของโหรและหมอดู เป็นหนึ่งในปัจจัยการเลือกสนับสนุนนักการเมืองหรือพรรคการเมือง และ เมื่ออ่านคำทำนายของโหร และหมอดู ก็ยิ่งอยากออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง เนื่องจากไม่อยากจะให้เกิดเหตุการณ์การยึดอำนาจอีกครั้ง จากแนวคิดดังกล่าว สอดคล้อง กับแนวคิดของ มาลี บุญศิริพันธ์ ในเรื่องแนวความคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของหนังสือพิมพ์ ว่าหนังสือพิมพ์นั้นมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจ และการเมืองซึ่งในการเสนอข่าวสารความเคลื่อนไหวทางการเมืองและเศรษฐกิจของหนังสือพิมพ์ก็มีส่วนที่นำเสนอ การนำเสนอข่าวสารด้านโหราศาสตร์การเมือง ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการรายงานข่าว การแสดงความคิดเห็นของบทความ บทวิเคราะห์ หรือคอลัมน์ต่าง ๆ ล้วนมีผลต่อการก่อเกิดทัศนคติ ความคิดเห็นและหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้อ่านในระดับหนึ่งเสมอ เช่น การมีส่วนร่วมสนทนาและถกเถียงทางการเมือง สร้างบรรยากาศทางการเมืองให้ชัดเจนขึ้น เกิดความรู้สึกเข้าใจ มีความกระตือรือร้นในการออกเสียงเลือกตั้ง การพิพากษาวิจารณ์ข้อขัดแย้งและสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพทางการเมือง ความสนใจในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาล

กล่าวโดยสรุป การนำเสนอเนื้อหาของคำทำนายทางการเมืองในหนังสือพิมพ์นั้น ไม่ได้มีอิทธิพล ต่อการของการตัดสินใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของตัวผู้อ่าน เนื่องจากเรื่องการเมืองมีปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดพฤติกรรม และการตัดสินใจทางการเมืองอยู่เบื้องหลัง สื่อจึงเป็นเพียงตัวสนับสนุนต่อการก่อเกิดทัศนคติ ความคิดเห็นและหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้อ่านแค่ในระดับหนึ่ง การนำเสนอคำทำนายทางลบจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อ่านได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น กล่าวคือถึงแม้คำทำนายนั้นจะเป็นคำทำนายในภาพรวมแต่เมื่ออ่านแล้วพบคำตักเตือนว่าจะเกิดสิ่งไม่ดีขึ้นกับตนเอง แม้ว่าผู้อ่านจะเป็นคนที่เชื่อหรือไม่เชื่อเรื่องโหราศาสตร์ เขาก็จะมีความระมัดระวังเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้จะไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวัน

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือเหตุผลของการอ่านเนื้อหาโหราศาสตร์การเมืองของผู้ให้ข้อมูล พบว่าอ่านเพียงแค่ว่าต้องการรู้เหตุการณ์ อ่านเพื่อต้องการข้อมูลประกอบสนทนา อ่านเพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการนำเสนอให้ประชาชนได้รู้ อ่านเพื่อความสนุก เหมือนกับการอ่านผ่านๆ ไม่ได้อ่านเอาสาระอะไรมากมาย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแสวงหาข่าวสาร ของ Krikelas และ Charles ว่าบุคคลจะแสวงหาข่าวสารเพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสารที่จะสนองตอบความต้องการของตน ทั้งในส่วนของความสนใจส่วนตัว หน้าที่การงานและการเรียนรู้ หรือวิเคราะห์เรื่องราวปัญหาใดปัญหาหนึ่งและพบว่าความรู้ของตนมีอยู่ไม่เพียงพอจึงต้องเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน เพื่อเพิ่มเติมความรู้ การนำเสนอเนื้อหาโหราศาสตร์การเมือง จึงเสมือนกับเป็นการใช้พื้นที่ 2319.11 ตารางนิ้ว ของหนังสือพิมพ์อย่างไม่คุ้มค่า เนื่องจากมีเนื้อหาข่าวที่มีประโยชน์ต่อผู้รับสารน้อยมาก เมื่อเทียบกับกับจำนวนของผู้รับสารที่ได้นำเนื้อหาคำแนะนำตักเตือนของหมอดูไปใช้

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ในสังคมไทยยังมีเชื่อเรื่องโหราศาสตร์อยู่มากและความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์อยู่กับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในสถานการณ์การเมืองที่ขาดความแน่นอน คนก็ยิ่งแสวงหาคำตอบและความเชื่อมั่นต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โหรหรือหมอดูจึงเป็นเสมือนผู้ที่สามารถตอบคำถาม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนได้ จากความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ประกอบกับความต้องการคำตอบในสถานการณ์การเมืองที่ขาดความแน่นอน หนังสือพิมพ์เองก็ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นฐานความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของคนไทย ในการนำเสนอเนื้อหาโหราศาสตร์การเมือง ในแง่ของการทำนายเหตุการณ์และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้อ่าน ซึ่งตัวหนังสือพิมพ์เองเป็นธุรกิจซึ่งอยู่ได้เพราะการตอบสนองความต้องการของผู้อ่านกลุ่มเป้าหมาย ประเด็นการทำนายทางการเมืองจึงได้ถูกนำเสนอออกมาเพื่อใช้ดึงดูดความสนใจจากผู้อ่าน และเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจของตัวหนังสือพิมพ์เอง ซึ่งผู้วิจัยยังค้นพบว่า สื่อเป็นเสมือนตัวสะท้อนความเชื่อและวัฒนธรรมว่ายังคงมีความเชื่อเหล่านั้นอยู่ ในการวิจัยครั้งนี้ก็เช่นเดียวกันตัวหนังสือพิมพ์เองก็เปรียบเสมือนตัวสะท้อนว่ายังมีผู้เชื่อโหราศาสตร์อยู่มาก ถึงแม้ว่าคำทำนายทางการเมืองเหล่านั้นจะไม่มีข้อพิสูจน์ในทางวิทยาศาสตร์ แต่หนังสือพิมพ์ยังเปิดพื้นที่ส่วนหนึ่งให้กับโหราศาสตร์การเมืองซึ่งถือว่ามีอยู่ภายในเงามืดที่ถูกบดบังจากร่มเงาของวิทยาศาสตร์ อันเนื่องจากในบริบทความเชื่อในสังคมไทยที่ยังเชื่อในเรื่องลึกลับ ที่ไม่สามารถอธิบายในเชิงเหตุและผลได้ จึงมีผลทำให้สื่อหนังสือพิมพ์นำเสนอเรื่องโหราศาสตร์การเมืองอยู่เป็นประจำ

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากผลการวิเคราะห์เนื้อหาโหราศาสตร์การเมืองครั้งนี้ถือเป็นข้อมูลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์ควรเสนอเนื้อหาคำทำนายที่มีสาระ ไม่ก่อให้เกิดความวิตกกังวลใจ และไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคมเช่น คำตักเตือน แนะนำที่มีประโยชน์ต่อผู้อ่าน และในสังคมส่วนรวม
2. หนังสือพิมพ์ควรมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้ส่งสารกับประชาชน โดยเสนอเนื้อหาคำทำนายที่ตรงกับความเป็นจริงเพื่อความเข้าใจอันถูกต้องของผู้อ่านและมีความยุติธรรมกับทุกฝ่าย ในการเสนอข้อเขียนประเภท บทความ แสดงความคิดเห็นหรือข้อวิจารณ์ต่าง ๆ
3. หนังสือพิมพ์ควรมีการรวบรวม จัดเก็บข้อมูลประวัติส่วนตัว และภูมิหลังของโหรและหมอดู รวมทั้งประวัติการทำนายของโหรและหมอดูแต่ละคนอย่างเป็นระบบ แล้วนำมาจัดอันดับความน่าเชื่อถือ ซึ่งโหรและหมอดูที่ทำนายที่ถูกต้องเป็นประจำ อีกทั้งอ้างหลักวิชาประกอบชัดเจน น่าจะได้รับความน่าเชื่อถือมากกว่าหมอดูที่ไม่เคยมีผลงานหรือทำนายผิดพลาดเป็นประจำ อีกทั้งไม่ได้ใช้หลักวิชาโหราศาสตร์ประกอบคำทำนาย ก็น่าจะได้รับความน่าเชื่อถือน้อยกว่า เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลที่จะเลือกเชื่อหรือไม่เชื่อคำทำนายของโหรและหมอดูคนใด
4. ประเทศไทยควรมีการจัดตั้งสถาบันวิชาการเพื่อศึกษาโหราศาสตร์อย่างถูกต้องแบบวิทยาศาสตร์ เนื่องจากองค์ความรู้ในเรื่องโหราศาสตร์ยังมีอีกมาก และต้องการการศึกษาวิจัยอย่างจริงจัง เนื่องจากคนส่วนมากในสังคมยังมองว่าเรื่องโหราศาสตร์เป็นเรื่องงมงาย ซึ่ง ประโยชน์ที่เกิดอย่างเห็นได้ชัดคือประโยชน์ด้านจิตวิทยากับความเชื่อของคนในสังคม เพื่อเป็นการสร้างทัศนคติที่ดี และความเข้าใจในเรื่องโหราศาสตร์อย่างถูกต้อง
5. สำหรับผู้ที่สนใจในโหราศาสตร์ ควรจะศึกษาหาความรู้อย่างกว้างขวาง และควรมีความรู้รอบตัวในเรื่องที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลในการใช้วิเคราะห์ประกอบกันกับความเข้าใจในเรื่องโหราศาสตร์อย่างแท้จริง ไม่หลงเชื่ออย่างงมงาย ควรมีความเชื่อตามหลักของพุทธศาสนา เพื่อจะเข้าใจในเรื่องโหราศาสตร์และการนำเสนอเรื่องโหราศาสตร์อย่างแท้จริงและสามารถแนะนำผู้อื่นได้อย่างถูกต้องและมีประโยชน์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะด้านการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาอิทธิพลของโหราศาสตร์การเมืองจากสื่ออื่น ๆ เช่น นิตยสารการเมือง โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น
2. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษา การเปิดรับ และการใช้ประโยชน์ของการนำเสนอเนื้อหาด้านโหราศาสตร์การเมืองของประชาชน เพื่อที่จะได้ทราบถึงการใช้ประโยชน์ของประชาชนจากการนำเสนอเรื่องของโหราศาสตร์การเมือง
3. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาโดยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อผลวิจัยที่ได้จะได้ครอบคลุม และข้อสรุปที่ได้ยังสามารถนำไปปรับปรุงนำเสนอเนื้อหาโหราศาสตร์การเมืองให้เหมาะสมกับความต้องการและมีประโยชน์ต่อประชาชนในต่างจังหวัดด้วย
4. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษา ในด้านผู้ส่งสารคือ หมอดูหรือโหราจารย์ ว่ามีแนวคิด หรือกลยุทธ์อย่างไรในการนำเสนอเนื้อหาโหราศาสตร์การเมืองผ่านสื่อต่าง ๆ
5. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะศึกษา เนื้อหาโหราศาสตร์การเมืองเปรียบเทียบกับระหว่างหนังสือพิมพ์รายวันเชิงปริมาณและหนังสือพิมพ์รายวันเชิงคุณภาพ เพื่อให้เห็นความแตกต่างอย่างเด่นชัดและนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนารูปแบบและทิศทางในการนำเสนอได้ต่อไป